

Ольга Яблонська, Максим Яблонський

А. Кримський – дослідник і видавець творів С. Руданського

У багатогранній діяльності А. Кримського творчість С. Руданського є предметом редакційно-видавничих інтересів і літературознавчих розвідок. Мета публікації – простежити органічну єдність таких дослідницьких спрямувань, як наукова рецепція та підготовка до друку творів С. Руданського А. Кримським, осмислити синтез літературознавчої (зокрема текстологічної) та редакційно-видавничої діяльності дослідника.

Метод системного аналізу дає можливість простежити цілісність багатогранної діяльності А. Кримського, зокрема взаємозв'язку таких компонентів, як літературознавчий та редакційно-видавничий. Методологічним підґрунтям роботи є загальнонаукові методи аналізу та синтезу й такі методи літературознавства, як історико-культурний, біографічний, елементи компаративного прочитання та антиколоніального дискурсу.

А. Кримський як дослідник і видавець творів С. Руданського, працюючи з рукописами, пройшов шлях від публікацій 1895 р. у часописах «Житє і слово» та «Зоря», які були супроводжені його передмовами, до видань окремих томів у підготовленому з М. Комаровим та І. Франком семитомнику (1895–1903).

На переконання А. Кримського-текстолога, твори С. Руданського треба впорядковувати за хронологічним принципом. На його думку, перша редакція творів письменника є найціннішим джерелом, що дає можливість реконструювати хронологічно розвиток поетичного таланту. Два автографічні томи творів С. Руданського 1851–1859 рр. А. Кримський розцінює як його поетичний щоденник.

А. Кримський вважає, що співомовками С. Руданський називав усі свої поетичні твори.

У «Передньому слові [до видання “Твори Степана Руданського”. Т. V, Львів, 1899]» А. Кримський проаналізував твори письменника в історико-культурному та порівняльному аспектах. Політичний підтекст розглянуто в актуальному антиколоніальному річищі.

У дослідженні А. Кримського «До життєпису Степ. Руданського (З нагоди 50-літньої річниці поетової смерті)» (1925) розглянуто біографічно-світоглядний, соціальний, компаративний та фольклористичний аспекти.

Ключові слова: редакційно-видавнича діяльність, текстологія, листування, історико-культурний аспект, компаративний аналіз, антиколоніальний дискурс.

Вступ

Вітчизняна спадщина в розмаїтті наукових інтересів А. Кримського презентована мовознавчими, фольклористичними, етнографічними працями, театральними оглядами, оглядами нових випусків часописів («Жите і слово», «Галицко-русский вестник»); не втратили свого значення студії про І. Франка, О. Кобилянську, І. Карпенка-Карого, В. Щурата та ін. Творчість С. Руданського – зразок постійного інтересу А. Кримського як літературознавця та редактора видань.

Видання творів С. Руданського має складну й тривалу історію. Свого часу О. Огоновський так влучно визначив долю рукописної спадщини письменника: «Порвалось цѣнное наместо и порозсыпувались дороги жемчуги: деякіу нашлись сейчась и збереглись одъ загибели, иншіу-жь покотились геть далеко, такъ що годѣ ихъ доси зобрати» (Огоновський, 1889: 329).

Після публікацій у періодичних виданнях «Русский мир» (СПб., 1859), «Основа» (СПб., 1861), «Правда» (Львів, 1874) твори письменника впорядковані у книжці «Співомовки Ст. Руданського. Выдавѣ Н-й Г-ъ Волинскій» (Київ, 1880). М. Петров у дослідженні «Очерки истории украинской литературы XIX столѣтія» (Київ, 1884), в якому виокремлено літературний портрет С. Руданського (Петров, 1884: 443–447), цитує з передмови цього видання: «Степанъ Руданскій, – говорить г. Волинскій въ предисловіи къ “Співомовкамъ”, – принадлежитъ съ давнишнему направлению авторовъ; и въ самомъ дѣлѣ, мы иногда замѣчаемъ это въ его прозведеніяхъ. Порой явится у него романтической духъ, какъ напримѣръ во всемъ складѣ співомовки “Моя смерть”, а тутъ же рядомъ старинная какъ будто смѣхотворная котляревщина, какъ напримѣръ въ тѣхъ анекдотахъ, гдѣ съ одинаковымъ юморомъ рассказываются приключенія и какъ будто того простоватаго мужика, и гордаго, чванливаго пана, и жида, и цыгана. Однако, какъ въ своихъ серьезныхъ, такъ и шутивныхъ произведеніяхъ, Руданскій не остался при одномъ беспочвенномъ ширяніи фантазіи, не остался творцомъ не отъ міра сего и его живой сути» (Петров, 1884: 444). «В 1880 році я видала “Співомовки Руданського”. Се признання, що Н. Г. Волинський – се я, буде новиною для шановного автора “Історії літератури руської”. Однак власне не хочу опустити случаю сказать, що Н. Г. Волинський есть та

особа (я), котру так лаяли, бачите, за те, нащо зіпсувала репутацію Руданського – “запрезентувала автора (котрий написав далеко цінніші й більші твори!), а ту подані такі пусті твори його, як співомовки!”» (Кримський & Левченко, 1926: 85), – цитують А. Кримський та М. Левченко. Львівський літературознавець О. Огоновський подав детальну інформацію про обставини цього видання на основі автобіографії Олени Пчілки, надісланої професорові для його «Исторіи литературы руской». Так, висвітлюючи «генезу сего виданя», О. Огоновський пише: «Въ тѣмъ Волынскѣмъ повѣтѣ, де жила Косачева, повелось їй завязати маленькій кружокъ интеллигентныхъ людей, сприяючихъ украиньскѣй литературѣ. Они охотно читали украиньскі книжки, але Ользѣ заманулось, привести ихъ до того, щобъ у купѣ ще й видати яку-небудь, хочъ малесеньку книжочку украиньску. Якъ-разъ пѣдъ часъ еи приѣзду въ Киѣвъ, де она часто бувала, попалась їй въ руки рукописна книжочка Степана Руданьского. Ся книжочка валялась закинута, бо про неѣ бувъ выданный судъ вѣдъ того, хто въ нѣй роздивлявъ ся, що она нѣкуды не годить ся. Тымъ-часомъ Ользѣ Косачевѣй здалось, що рядомъ изъ слабыми стихотворами були тамъ и правдиві перлы. Попросила она дозволу у Синицкого, родича Руданьского, и взяла ту книжочку-рукопись, сказавши, що еѣ выдать» (Огоновскій, 1893: 1076).

І. Приходько вважає, що «найретельнішим упорядником творів Руданського був А. Кримський. Він підготував разом з М. Комаровим (відомим українським бібліографом та критиком) до друку семитомник, який виходив протягом 1895–1903 рр. (до упорядкування VI та VII томів був причетний І. Франко). Це видання було повторене у 1908–1912 рр. Потім Львівська “Просвіта” здійснила ще одне видання у 1912–1914 рр. Відтоді твори Руданського друкувалися досить часто, але переважно у вигляді “Вибраних творів”. Що ж до вивчення його творів, то початок студіям поклав, по суті, І. Франко, надрукувавши 1892 р. у “Зорі” “До студій над Ст. Руданським”, а продовжили А. Кримський, С. Єфремов, Вас. Лукич, І. Брик, В. Герасименко, М. Левченко. У 60-х рр. й далі – І. Пільгук, М. Сиваченко, Г. Нудьга, П. Колесник, Ю. Цеков та ін.» (Приходько, 1997: 10–11).

Співпрацю І. Франка та А. Кримського у виданні творів С. Руданського розглянули Г. Зленко (Зленко, 1968), Б. Якимович

(Якимович, 2006: 238, 247), А. Кримського і М. Комара – О. Василюк (Василюк, 2004). Н. Поляруш простежила рецепцію творчості С. Руданського А. Кримським (Поляруш, 1998), П. Киричок – у контексті проблеми «А. Кримський – дослідник української літератури» (Киричок, 2001). Деякі положення розвідки було розвинуто в нашій попередній публікації (Яблонська, 2007). У сучасному літературознавстві дослідження Ю. Горблянського присвячене аналізу художньої прози А. Кримського (Горблянський, 2021).

Поставлена наукова проблема містить два взаємопов'язаних складники – наукова рецепція та підготовка до друку творів С. Руданського А. Кримським. Тому метою розвідки є осмислення синтезу літературознавчої (зокрема текстологічної) та редакційно-видавничої діяльності дослідника.

Методи й методики

Метод системного аналізу простежує структурні зв'язки й забезпечує бачення цілісності багатогранної діяльності А. Кримського, зокрема взаємозв'язку таких компонентів, як літературознавчий та редакційно-видавничий. Методологічним підґрунтям роботи є загальнонаукові методи аналізу та синтезу й такі методи літературознавства, як історико-культурний, біографічний, елементи компаративного прочитання та антиколоніального дискурсу.

Виклад основного матеріалу

У 90-х рр. XIX ст. тривала системна праця у підготовці до видання творів С. Руданського. У статті «Про рукописи Руданського, про їх відносини між собою та про поетові листи» (вперше опубліковано 1895 р. в часописі «Жите і слово» як «вступні зауваження до публікації двох листів С. Руданського до брата Григорія Руданського» (Кримський, 1972, Т. 2: 701)) А. Кримський, вказавши на видання творів С. Руданського Оленою Пчілкою, І. Франком та іншими, виокремлює публікацію співомовок у «Зорі», підготовлену М. Комаром. «Але треба признатися, – наголошує А. Кримський, – що й після Комарової публікації Руданський ще далеко не весь виявиться громаді, бо в нього є ще багато других творів, а поміж ними щира перлина – поема “Світові байки в співах” (народна біблія). Рукописи всіх неопублікованих творів Руданського, які вважалися досі загубленими, тепер лежать у мене: мені їх передав

шан[овний] проф[есор] Павло Гн. Житецький. Я оце ладнаюся видати їх у світ божий» (Кримський, 1972, Т. 2: 365–366).

На переконання А. Кримського, твори С. Руданського треба впорядковувати за хронологічним принципом (Кримський, 1972, Т. 5, Кн. 1: 186). Як текстолог, першу редакцію творів письменника він уважає «за найціннішу, бо за нею ми можемо вислідкувати хронологічно, ступінь за ступнем, розвиток поетичного таланту в Руданського; та й задля життєпису поетового ся редакція має теж незвичайну вагу; і найповніша вона. Тільки ж сам автор не думав або йому одрадили видавати свої твори в світ хронологічним порядком» (Кримський, 1972, Т. 2: 367–368).

У часописі «Зоря» за 1895 р. (№ 17. С. 332–334) А. Кримський підготував велику публікацію поезій С. Руданського, супроводивши її передмовою «Нові поетичні твори Степана Руданського. Передне слово». А. Кримський вдячно згадує П. Житецького, який «віддав ... велику купу всяких рукописів з творами Руданського» (Кримський, 1972, Т. 2: 374). «Найбільше я радію з того, – підкреслює дослідник, – що в мене є два чернеткові (звісно, автографічні) томи творів 1851–1859 рр., бо все, що складав Руданський, написано в ті томи хронологічним розпорядком і коло кожної п'єси є точна дата; часом зазначено й місце, де тоді був автор; дуже часто в скобках зазначено, під впливом якого (звичайно, польського) твору писав автор; одне слово, це ніби поетичний щоденник Руданського» (Кримський, 1972, Т. 2: 375–376).

Цікавим фактом є те, що, перебуваючи на роботі в Сирії, А. Кримський продовжує працювати над упорядкуванням рукописної спадщини С. Руданського. «Із всіх матеріалів я дозволив собі взяти з собою тільки одне: вірші Руданського, – повідомляє П. Житецького, – бо вже я видав у Львові два томи, а оце буде третій, – не варто гаятися з опублікуванням новознайдених рукописів» (Кримський, 1972, Т. 5, Кн. 1: 256). Листування того часу (1896–1897 рр.) із видавцем В. Левицьким, більше відомим під псевдонімом Василь Лукич, який був редактором журналу «Зоря», містить чимало відомостей про специфіку підготовки до друку творів С. Руданського. А. Кримський недвозначно наголосив, що «історія рукописів Руданського була останні роки рядом інтриг і більш нічим» (Кримський, 1972, Т. 5, Кн. 1: 258).

М. Сиваченко в порівняльно-культурологічних студіях гуморесок С. Руданського активізує лист А. Кримського до В. Лукича від 12 серпня 1896 р.: «...Я думав, що коли закрапувати відповідні місця, то можна їх друкувати (так зроблено з рос[ійськими] виданнями Пушкіна, Лермонтова та ін.). Бажавши, щоб порнографічні поезії Руданського увійшли в друк, хоч обкраяні, я мав на оці інтереси етнографів, фольклористів: теми Руданського – бродячі, і вони для фольклористів просто дорогоцінні. Та коли ви говорите, згаданих поезій навіть прокуратурія не пропустила б, то, звісно, викиньте їх. Тільки ж ізробіть, будьте ласкаві, одну річ: викидаючи котрусь поезію, зазначте, що вона тут була, та через порнографічність не могла піти до друку» (Сиваченко, 1995: 278–279). У тому ж часі А. Кримський пише в листі до Б. Грінченка: «В “Зорі” мого Руданського спіткала “цензурна” заборона: В. Лукич викинув трохи не цілого “Соломона”, бо “для руських родин” не підхоже» (Кримський, 1972, Т. 5, Кн. 1: 239). Згодом, 1899 р., у передмові до 5-ого тому творів С. Руданського А. Кримський напише: «Серед приказок Руданського були деякі порнографічні, і їх важко було друкувати, а деякі – попросту вільні, або з одним-двома незвичайними словами; щодо таких, то я був певний, що, випустивши дотичне слово, можна буде їх друкувати. <...>. Може, колись мені пощастить оголосити ті речі так, як вони написані в самого Руданського; і навряд чи буде від того шкода для чиєїсь моральності!» (Кримський, 1972, Т. 2: 535–536).

Слушним є припущення літературознавця про те, що «“Співомовками” звав Руданський усе, що поетові “мовить Співа (Муза)” або “що мовиться на співочий лад”, себто вірші; всякі історичні поеми – то в нього такі самі співомовки, як і дрібні приказки» (Кримський, 1972, Т. 5, Кн. 1: 195).

Примітно, що редакційно-видавнича й текстологічна праця А. Кримського над рукописами С. Руданського поєднувалася з літературознавчими дослідженнями. У «Передньому слові [до видання “Твори Степана Руданського”. Т. V, Львів, 1899]» філологічні роздуми А. Кримського спроектовані на історико-культурний і політичний підтексти: «Автор назвав “Царя Соловея” казкою, і справді її можна читати з великим заінтересуванням попросту як казку. Тільки ж іздавна вже було звісно (од покійного Ніщинського), що автор хотів тією казкою алегорично обмалювати

відносини слов'ян поміж собою. А втім, сам кінець казки мусить напоумити навіть зовсім недогадливого читача, що цар Соловей – то слов'янський прабатько, царевич Пастух з чарівливою дудкою – музикальний народ чехи, пан Мисливець з поляни – поляки, царівна Золотокрила – Україна, а одновірний з нею Причепа – москалі. Коли читач одразу держатиметься сього погляду, то всяка сторінка з казки дасть йому якийсь історичний натяк. Отак у насмішливім оповіданні наймитовім про панотця та в циніченській сцені між панотцем і молодницею читач миттю почує одгук середньовікових фавль або новел Боккачієвих про неморальне життя духовників, а в нещасливім гусакові, що його живцем спік головний панотчик, упізнає безсмертного чеського Гуса; в кумедній халепі, яка скоїлась німцеві від Пастухової дудки, читачеві вчуються поважні слов'янофільські ноти; в житі та кию коло степу неважко буде впізнати Житомир з Києвом, а в розговінні царівни і Причепи у православного попа – зустріч України з Великоруссю на спільнім релігійнім ґрунті» (Кримський, 1972, Т. 2: 533–534). Як бачимо, А. Кримський простежує джерела сюжетів, зіставляючи зі світовою класикою. Прочитання підтексту має актуальне антиколоніальне спрямування як способу опору імперії.

Ясна річ, що увагу А. Кримського як діалектолога привертає цей важливий аспект мови творів письменника: «У Руданського, як звісно, трапляється немало провінціалізмів. Котрі з них, на мою думку, цікавіші для філолога..., ті я зазначив удолині, хоч виправляв у тексті. ... менше цікаві діалектичні особливості я повиправляв без усяких приміток...» [(Кримський, 1972, Т. 2: 534).

У статті «Нанка fecit», присвяченій перекладам із «Краледвірського рукопису» В. Ганки, А. Кримський звертається і до перекладів, виконаних С. Руданським (Кримський, 1972, Т. 2: 540, 542).

Як підсумкову працю А. Кримського про творчість С. Руданського можна розцінювати статтю «До життєпису Степ. Руданського (З нагоди 50-літньої річниці поетової смерті)», вперше опублікована в «Записках історично-філологічного відділу Української Академії наук» (Кн. V. Київ, 1925), у 1926 р. – передрукована у виданні «Знадоби для життєпису Степана Руданського (1833–1873)», підготовленому А. Кримським та його учнем М. Левченком. До речі, до у п'ятитомному зібранні творів

А. Кримського ця робота друкується без останнього розділу «Чи був з Руданського алькоголик».

Дослідження А. Кримського охоплює різнопланові аспекти біографічно-світоглядного, соціального, компаративного та фольклористичного характеру. У вступних заувагах автор підкреслює: «П'ятдесят літ зминуло, відколи помер Руданський (1873), і перед Усеукраїнською Академією Наук стоїть невідкладна повинність – дати нарешті академічне видання всіх його писань. Разом з тим треба було-б якось докладніш вияснити й його життєпис, ще й досі дуже-дуже неосвітлений» (Кримський & Левченко, 1926: 1). У студії виокремлено такі розділи: «Про хлоп'ячі літа С. Руданського», «Антирелігійність у рідному його селі», «Найперші письменницькі спроби пера у Руданського; впливи од російської і польської романтики», «Руданський етнограф», «Як треба ставитися до етнографічних його записів», «Руданський маляр», «Характерне Степанове листування з його братом Грицьком», «Чи був з Руданського алькоголик».

А. Кримський залучає матеріали газети «Рада», зокрема публікацію Прохора Ворона «На батьківщині С. В. Руданського (З подорожніх вражінь)» (1907, ч. 158), допис про зі с. Хомутиці, батьківщини письменника, та інших сіл Вінницького повіту, про вимоги селян зменшити кошти на духовні потреби.

Дослідник вважає, що тільки рукописи С. Руданського є авторитетним текстологічним джерелом: «Лиш отая автографічна збірка “першої редакції”, з точно зазначеними датами (місця і часу, де й коли що писалось) і повинна бути для нас єдиним певним джерелом для всяких наших міркувань про хронологію і місце поетової творчості» (Кримський & Левченко, 1926: 8). Розглядаючи джерела творчості, А. Кримський схильний думати, що серед впливів треба розглядати і твори другорядних польських письменників (зокрема, романи невідомих авторів), адже С. Руданський міг навіть віршувати польською мовою (Кримський & Левченко, 1926: 9–10).

В аналізі фольклорних записів С. Руданського творів різних жанрів А. Кримський виокремлює поетичні (Кримський & Левченко, 1926: 10–12). Дослідник також наводить свідчення своячки письменника, що «Степан дуже любив розмовляти з простими татарами, що в Криму він вивчивсь татарської мови, і що цікаві розмови з татарами занотовував» (Кримський & Левченко, 1926: 12).

Гіпотетичними є міркування А. Кримського, де могли б зберігатися художні роботи С. Руданського (Кримський & Левченко, 1926: 14).

Значна увага в дослідженні приділяється петербурзькому листу студента С. Руданського 1859 р. до старшого брата Грицька; на переконання А. Кримського, лист «дає нам прозирнути і в національні і, почасти, в соціальні переконання молодого студента, і в його родинну драму (Кримський & Левченко, 1926: 15).

У виданні «Знадоби для життєпису Степана Руданського (1833–1873)» вміщено також передмову С. Єфремова «Самотній співець», передрук статті Одесита (М. Комара) «Деякі знадоби до біографії Руданського» із львівської «Зорі» (1886. Ч. 5, 6), листи С. Руданського до В. В. Ковальова; статтю А. Кримського «Руданський і Драгоманів (З приводу “Іліяди”», добір матеріалів «Могила Руданського в Ялті», а також дослідження А. Кримського та М. Левченка «Руданський перед українським читачем ХІХ в. (1861–1896)», в якому висвітлено історію друку та критичної рецепції творів С. Руданського.

С. Єфремов аргументовано робить висновок: «з Руданського справжній був поет – з тих, що родяться на світ поетами, з готовим даром, з ясною іскрою, яку роздмухати у більший чи менший вогонь творчості мають уже обставини життя. В йому щасливо поєдналися – талант поетичний, свідомість громадянська і доцільне уживання таланту: всі умови зійшлися на те, щоб дати визначного письменника. Безперечний талант Руданського видно вже з того, що він не йшов наосліп за Шевченком, а мав і свої власні мотиви; його твори видержали найсуворіший з іспитів – іспит часу: 50 років по смерті автора вони все-ж збуджують цікавість до себе і мають свого читача. Громадська й національна свідомість поета стоїть по-за всяким сумнівом: досить пригадати відомого його листа до брата Грицька або передмову до перекладу “Слова о полку Ігоревім”, або, нарешті, такі поезії, як “Моя Смерть” з яскраво висловленою надією на нескоренність справи, якій служив поет. А що Руданський вмів доцільно вживати свого таланта – показують його численні переклади на українську мову. Він, як небагато в ті часи людей, розумів, що письменство не може і не повинно замкнутися серед творів, як тоді з легкої руки Ів. Аксакова казали – “домашнього обихода”, а мусить для

свого розвитку широко черпати з світової скарбниці, йти разом з віком» (Кримський & Левченко, 1926: 6–7).

Видання завершується звертанням: «Всіх громадян, котрі мають у себе будь-які автографи Руданського, листи його, дрібні записочки, документи, фотографії його самого, або його родичів, листи чи спомини тих людей, що поета знали – Українська Академія Наук прохає надсилати до неї всі такі матеріали, для негайного опублікування в академічних виданнях» (Кримський & Левченко, 1926: 244). Надсилати – на адресу Української Академії Наук, «Неодмінному Секретареві ак. Аг. Е. Кримському» (Кримський & Левченко, 1926: 244). Отже, науковець планував продовжити дослідження творчості С. Руданського.

Наукова новизна

У розвідці презентовано синтетичний погляд на діяльність А. Кримського як редактора та дослідника творів С. Руданського. Комплексне бачення наукової проблеми дає можливість реконструювати важливість усіх складників творчого та наукового процесу. У цій сфері діяльності А. Кримського презентовано оптимальне поєднання текстолога, історика літератури та редактора, що й забезпечило плідний результат – публікацію у часописах, підготовку окремих видань, літературознавчі дослідження.

Висновки

А. Кримський як дослідник і видавець творів С. Руданського, працюючи з рукописами, пройшов шлях від публікацій у часописах до видань окремих томів. Літературознавець А. Кримський – автор різнопланових досліджень (текстологічні коментарі, біографічні та історико-культурні розвідки, компаративний аналіз).

Підготовлене А. Кримським оприлюднення двох листів С. Руданського до брата Григорія в журналі «Житє і слово» (1895) супроводжене передмовою «Про рукописи Руданського, про їх відносини між собою та про поетові листи», публікація поезій у часописі «Зоря» (1895) – статтею «Нові поетичні твори Степана Руданського. Переднє слово». А. Кримський підготував до друку поетичні твори С. Руданського на основі рукописів, отриманих від П. Житецького. Два автографічні томи творів С. Руданського 1851–1859 рр. А. Кримський розцінює як його поетичний щоденник.

На переконання А. Кримського-текстолога, твори С. Руданського треба впорядковувати за хронологічним принципом.

На його думку, перша редакція творів письменника є найціннішим джерелом, що дає можливість реконструювати хронологічно розвиток поетичного таланту.

Листування А. Кримського з П. Житецьким, Б. Грінченком, В. Левицьким (редактором журналу «Зоря», псевдонім – Василь Лукич) протягом 1896–1897 рр. дає можливість простежити специфіку роботи над упорядкуванням рукописної спадщини С. Руданського, зокрема цензурну заборону творів із порнографічним змістом.

А. Кримський дійшов до висновку, що співомовками С. Руданський називав усі свої поетичні твори.

У «Передньому слові [до видання “Твори Степана Руданського”. Т. V, Львів, 1899]» А. Кримський проаналізував твори письменника в історико-культурному та порівняльному аспектах. Політичний підтекст розглянуто в актуальному антиколоніальному річищі.

Принагідно А. Кримський звертається до діалектологічних особливостей мови творів С. Руданського та до його перекладацької спадщини.

Дослідження А. Кримського «До життєпису Степ. Руданського (З нагоди 50-літньої річниці поетової смерті)» (1925) обіймає біографічно-світоглядний, соціальний, компаративний та фольклористичний виміри. На думку дослідника, серед джерела творчості письменника треба розглядати також твори другорядних польських письменників. Привертає увагу наведене свідчення про те, що С. Руданський здійснював татарські фольклорні записи. Петербурзький лист студента С. Руданського 1859 р. до старшого брата Грицька проаналізовано не тільки в біографічному, а й у національно-світоглядному аспекті.

У студії А. Кримського та його учня М. Левченка «Руданський перед українським читачем ХІХ в. (1861–1896)» відтворено історію друку та літературно-критичного осмислення творів С. Руданського.

Проаналізований матеріал дає підстави зробити висновок про значні здобутки А. Кримського як дослідника та видавця творів С. Руданського.

Література

Василюк, О. Д. (2004). А. Кримський і М. Комар – сподвижники в оприлюдненні поетичної творчості Степана Руданського. *Сходознавство*, 25/26, 14–30.

- Горблянський, Ю. П. (2021). Художня проза Агатангела Кримського: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів.
- Зленко, Г. Д. (1968). Воскреслий Руданський. *Вітчизна*, 9, 185–189.
- Киричок, П. М. (2001). А. Кримський – дослідник української літератури. URL: <https://cutt.ly/9Zuqp6S>
- Кримський, Аг., акад., Левченко, Мик. (1926). Знадоби для життєпису Степана Руданського (1833–1873). У Києві: З друкарні Української Академії Наук.
- Кримський, А. Ю. (1972–1973). Твори (Т. 1–5). Київ: Наукова думка.
- Огоновській, О. (1889). Історія літератури рускої. Часть II. 1. вѣддѣль. Львѣвъ: Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка.
- Огоновській, О. (1893). Історія літератури рускої. Часть III. 2. вѣддѣль. Львѣвъ: Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка.
- Петров, Н. (1884). Очерки історії української літератури XIX столѣтія. Кієвъ: Въ типографіи И. и А. Давиденко.
- Поляруш, Н. С. (1998). Творчість Степана Руданського в оцінці А. Ю. Кримського. *Літературна Вінниччина: імена і творчі здобутки*. Вінниця, 8–10.
- Приходько, І. (1997). Українські класики без фальсифікацій: Степан Руданський, Панас Мирний, Павло Грабовський, Гнат Хоткевич. Харків: Світ дитинства.
- Сиваченко, М. (1995). Студії над гуморесками Степана Руданського (порівняльно-культурологічний аспект). Київ: Наукова думка.
- Яблонська, О. (2007). Творчість Степана Руданського в дослідженнях Агатангела Кримського. *Агатангел Кримський – учений, письменник, українець*. Луцьк: Волинська книга, 63–71.
- Якимович, Б. З. (2006). Іван Франко – видавець: книгознавчі та джерелознавчі аспекти. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка.

References

- Vasyliuk, O. D. (2004). A. Krymskyi i M. Komar – spodyzhnyky v opryludnenni poetychnoi tvorchosti Stepana Rudanskoho [A. Krymskyi and M. Komar are partners in publicizing Stepan Rudanskyi's poetic work]. *Skhodoznavstvo*, 25/26, 14–30 (in Ukrainian).
- Horblianskyi, Yu. P. (2021). Khudozhnia proza Ahatanhela Krymskoho: [Fiction prose of Agathangel Krymskyi]. Lviv (in Ukrainian).
- Zlenko, H. D. (1968). Voskreslyi Rudanskyi [Resurrected Rudanskyi]. *Vitchyzna*, 9, 185–189 (in Ukrainian).
- Kyrychok, P. M. (2001). A. Krymskyi – doslidnyk ukrainskoi literatury [A. Krymskyi is a researcher of Ukrainian literature]. URL: <https://cutt.ly/9Zuqp6S> (in Ukrainian).
- Krymskyi, Ah., акад., Levchenko, Myk. (1926). Znadoby do zhyttiepysu Stepana Rudanskoho [Findings for Stepan Rudanskyi's biography (1833–1873)]. Kyiv: Z drukarni Ukrainskoi Akademii Nauk (in Ukrainian).

Krymskyi, A. Yu. (1972–1973). *Tvory* (Т. 1–5) [Writings]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Ohonovskiy, O. (1889). *Istoriia literatury ruskoi. Chast II. 1. viddil* [History of Russ literature. Volume II. 1. Issue]. Lviv: Z drukarni Tovarystva imeni Shevchenka (in Ukrainian).

Ohonovskiy, O. (1893). *Istoriia literatury ruskoi. Chast III. 2. viddil* [History of Russ literature. Volume III. 2. Issue]. Lviv: Z drukarni Tovarystva imeni Shevchenka (in Ukrainian).

Petrov, N. (1884). *Ocherki istorii ukrainskoi literatury XIX stoletia* [Essays on the history of Ukrainian literature of the 19th century]. Kyev: V tipografii I. i A. Davydenko (in Russian).

Poliarush, N. S. (1998). [Творчість Степана Руданського в оцінці А. Ю. Кримського]. *Literaturna Vinnychyna: imena i tvorchy zdobutky. Vinnytsia*, 8–10 (in Ukrainian).

Prykhodko, I. (1997). *Ukrainski klasyky bez falsyfikatsii: Stepan Rudanskyi, Panas Myrnyi, Pavlo Hrabovskyi, Hnat Khotkevych* [Ukrainian classics without fakes: Stepan Rudanskyi, Panas Myrnyi, Pavlo Grabovskyi, Hnat Hotkevich]. Kharkiv: Svit dytynstva (in Ukrainian).

Syvachenko, M. (1995). *Studii nad humoreskamy Stepana Rudanskoho (porivnialno-kulturolohichni aspekt)* [Studies on humorous cartoons by Stepan Rudanskyi (comparative and cultural aspect)]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Yablonska, O. (2007). *Tvorchist Stepana Rudanskoho v doslidzhenniakh Ahatanhela Krymskoho* [Work of Stepan Rudansky in the research of Agathangel Krymsky]. *Ahatanhel Krymskyi – uchenyi, pysmennyk, ukrainets*. Lutsk: Volynska knyha, 63–71 (in Ukrainian).

Yakymovych, B. Z. (2006). *Ivan Franko – vydavets: knyhoznavchi ta dzhereloznavchi aspekty* [Ivan Franko - publisher: bibliographic and source studies aspects]. Lviv: Vydavnychiy zentr LNU im. Ivana Franka (in Ukrainian).

Olha Yablonska, Maksym Yablonskyi. A. Krymskyi is a Researcher and Publisher of S. Rudanskyi's Works. In the multifaceted activity of A. Krymskyi, the work of S. Rudanskyi is the subject of editorial and publishing interests and literary studies. The purpose of the publication is to trace the organic unity of such research directions as the scientific reception and preparation for publication of the works of S. Rudanskyi and A. Krymskyi, to understand the synthesis of the researcher's literary (in particular, textual) and editorial and publishing activities.

The method of system analysis makes it possible to trace the integrity of the multifaceted activity of A. Krymskyi, in particular, the interrelationship of such components as literary and editorial and publishing. The methodological basis of the work is general scientific methods of analysis and synthesis and such methods of literary studies as historical-cultural, biographical, elements of comparative reading and anti-colonial discourse.

A. Krymskyi, as a researcher and publisher of the works of S. Rudanskyi, working with manuscripts, went from publications in 1895 in the magazines "Life and Word" and "The Star", which were accompanied by his forewords, to the publication of separate volumes in the prepared with M. Komarov and I. Franko to the seven-volume book (1895–1903).

According to A. Krymskyi, a textologist, the works of S. Rudanskyi should be arranged according to the chronological principle. In his opinion, the first edition of the writer's works is the most valuable source, which makes it possible to reconstruct the chronological development of poetic talent. Two autograph volumes of S. Rudanskyi's works from 1851 to 1859 are considered by A. Krymskyi to be his poetic diary.

A. Krymskyi believes that S. Rudanskyi called all his poetic works *spivomovkas*.

In "Foreword [to the edition of "Works of Stepan Rudansky". Vol. V, Lviv, 1899]" A. Krymskyi analyzed the writer's works in historical, cultural and comparative aspects. The political subtext is considered in the current anti-colonial direction.

The biographical, worldview, social, comparative and folkloristic aspects are considered in the study of A. Krymskyi "To the biography of Step. Rudansky (On the occasion of the 50th anniversary of the poet's death)" (1925)

Key words: editorial and publishing activity, textology, correspondence, historical and cultural aspect, comparative analysis, anti-colonial discourse.

Яблонська Ольга Василівна – кандидат філологічних наук, професор кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0002-2200-6978>; o_jabl@ukr.net

Яблонський Максим Романович – кандидат наук із соціальних комунікацій, старший викладач кафедри соціальних комунікацій Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0001-9822-3920>; max.yablonsky@gmail.com